

HAYAT SİGORTASI SÖZLEŞMELERİNDE LEHTAR ATANMASINA İLİŞKİN YORUM KURALI^(*)

RULE OF INTERPRETATION REGARDING THE APPOINTMENT OF BENEFICIARIES IN LIFE INSURANCE CONTRACTS

Doç. Dr. Nurdan ORBAY ORTAÇ^(**)
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÇAKIR^(***)

Öz

Hayat sigortası sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortacı sözleşmenin taraflarını oluştururken, sigortalı ve lehtar sözleşmeyle ilgili kişiler olarak kabul edilir. Söz konusu sözleşmelerde sigorta ettiren tarafından lehtar atanmış ise lehtar sigorta bedelini sigortacıdan talep etme hakkına sahiptir. Ancak uygulamada herhangi bir lehtar tayininin yapılmadığı yahut birden fazla kişinin lehtar olarak tayin edildiği, ancak tayin edilen bu kişilerin sigorta bedeli üzerinde hangi oranda pay sahibi olduklarının belirlenmediği hayat sigortası sözleşmeleriyle de karşılaşmak mümkündür. Çalışmada bahsedilen hallere ilişkin “Lehtar atanma-sına ilişkin yorum kuralı” başlıklı TTK m. 1494 hükmü ele alınmış ve bu hükmün cevap vermediği sorunlara çözüm üretilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sigorta Sözleşmesi, Hayat Sigortası, Lehtar, Sigortalı, Mirasçı.

Abstract

In a life insurance contract, the policyholder and the insurer are the parties to the contract, while the insured and the beneficiary are the persons related to the contract. If a beneficiary is appointed by the policyholder, the beneficiary has the right to claim the insurance amount from the insurer. However, in practice, it is possible to encounter life insurance contracts in which no beneficiary is appointed or more than one person is appointed as a beneficiary, but the ratio of the shares of these appointed persons on the insurance amount is not determined. In this study, Article 1494 of the TCC titled “Rule of interpretation regarding the appointment of beneficiaries” is analysed in relation to the aforementioned cases, and it is attempted to find solutions to the problems that are not answered by this provision.

Keywords

Insurance Contract, Life Insurance, Beneficiary, Insured, Heir.

^(*) (Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 17.11.2023 / Kabul Tarihi: 20.12.2023).

^(**) Kırıkkale Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (nurdanorbay@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-4274-7087).

^(***) Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, (acakir@kku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9259-5870).

Atıf/Citation: **Orbay Ortaç**, Nurdan & **Çakır**, Ayşe (2023), “Hayat Sigortası Sözleşmelerinde Lehtar Atanmasına İlişkin Yorum Kuralı”, TFM, C: 9, S: 2, s. 269-284.

GİRİŞ

Sigorta sözleşmeleri gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden bilinmeyen veya gerçekleşmesi muhtemel olmakla beraber ne zaman gerçekleşeceği kesin olmayan olaylara karşı sigorta himayesi sağlar. Can sigortası türlerinden birini temsil eden hayat sigortasında da sigortacı, hayatı sigorta edilen şahsın sözleşmenin devamı sürecinde yaşamını yitirmesi ya da sözleşmede belirtilen tarihe kadar yaşamını sürdürmesi yahut anılan bu iki olayı kapsayacak şekilde teminat sağlamayı taahhüt etmektedir¹.

Hayat sigortasına ilişkin hükümler TTK m. 1487 ila 1510 arasında derç edilmiş ve hayat sigortasının tanımına ilişkin olarak m. 1487/1'de, "*Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlenir.*" ifadesine yer verilmiştir. Tanımdan da anlaşıldığı üzere hayat sigortası sözleşmesinin, ölüm olayına karşı güvence sağlaması halinde, bahsi geçen olayın sonuçlarına karşı koruma; yaşama ihtimaline karşı himaye sağlaması halinde ise yatırım, diğer bir deyişle tasarruf amacı güttüğü söylenebilir².

Hayat sigortası sözleşmesinin taraflarından ve söz konusu sözleşmeyle ilgisi olan kişilerden bahsetmek gerekirse mezkûr sözleşme, esas olarak sigorta ettiren ve sigortacı arasında kurulur³. Sigorta sözleşmesini kendi adına akdeden yahut başkası tarafından adına sözleşme akdedilen kişi sigorta ettirendir. Bu kişi, sözleşmeden doğan birtakım haklara sahip

olurken bazı borç ve yükümlülükleri de üstlenir. Hal böyle olmakla birlikte hayat sigortası sözleşmesine ilişkin hükümlerin yer aldığı TTK m. 1487/1'de sigortalı, TTK m. 1494/2'de ise lehtar kavramından bahsedilmiştir. Dolayısıyla sigortalı ve lehtar hayat sigortaları bağlamında ilgili kişiler olarak kabul edilecektir. Sigorta bedelinin ödenmesi, ölmesine yahut kararlaştırılan tarihte yaşamda olmasına bağlanan kişi sigortalı olarak adlandırılmaktadır⁴. Belirtmek gerekir ki hayat sigortası sözleşmelerinde sigortalı sıfatı, sigorta ettirenin kendisine ait olabileceği gibi başkasına da ait olabilir.

Hayat sigortaları çerçevesinde ilgili kişiler arasında sayılan lehtar ise sözleşmeye taraf olmamasına rağmen sigortalanan olay⁵ meydana geldiğinde sigorta bedelini sigortacıdan talep etme hakkını haiz olan kişidir⁶. Nitekim zikredilen husus TTK m. 1493/7'de, "*Sigortacıdan edimi istem ve tahsil yetkisi, aksi kararlaştırılmadıkça, lehtara aittir.*" şeklinde kalem alınmıştır. Ayrıca TTK m. 1490/1 ve m. 1493/1 hükmünden de anlaşıldığı üzere sigorta ettiren, hayat sigortası sözleşmesini bizzat kendi lehine akdebileceği gibi kendisi ve sigortalı haricindeki bir başkası lehine de akdedebilir. Keza bazı hayat sigortası sözleşmelerinde birden fazla lehtarın atandığı yahut herhangi bir lehtarın tayin edilmediği hallerde de karşılaşmak mümkündür. Sözleşmede birden fazla lehtar atanmış ancak her bir lehtar için sigorta bedeli üzerindeki hak sahipliği oranı belirlenmemişse bu oranın nasıl saptanacağı veya herhangi bir lehtar tayin edilmemişse sözleşmenin kimin lehine yapıldığının kabul edileceği sorunları çözüme kavuşturulmayı beklemektedir. Kanun koyucu "*Lehtar atanmasına ilişkin yorum kuralı*" başlıklı TTK m. 1494 hükmü ile arz edilen sorunları çözüme kavuşturmayı amaçlasa da bu düzenleme bazı noktalarda yetersiz

¹ Hayat sigortasının türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Bozer**, Ali (1981) Sigorta Hukuku, Ankara, Olgaç, s. 157; **Eriş**, Gönen (2022) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 1331; **Ünan**, Samim (2017) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, C: III, İstanbul, Onikilevha, s. 6 vd.; **Şenocak**, Kemal (2009) Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası, Ankara, Turhan, s. 8 vd.; **Can**, Mertol (2018) Türk Özel Sigorta Hukuku, C: I, Ankara, Adalet, s. 173; **Ayhan**, Rıza & **Çağlar**, Hayrettin & **Özdamar**, Mehmet (2020) Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 335 vd.; **Kara**, Hacı (2021) Sigorta Hukuku, İstanbul, Onikilevha, s. 327 vd.; **Günay**, M. Barış (2022) 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 246; **Bozkurt**, Tamer (2018) Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, Onikilevha, s. 231 vd.

² Aynı yönde bkz. **Ünan**, s. 5 vd.; **Şenocak**, s. 3 vd.; **Can**, s. 174; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 333.

³ **Kanıbelli Adlığ**, Özsev, 'Hayat Sigortası': Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu (Editörler) (2022) Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 1450 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 333; **Kara**, s. 325 vd.; **Günay**, s. 245.

⁴ **Kara**, s. 328; **Günay**, s. 247; **Topaloğlu & Dinç**, s. 1451. Ayrıca TTK m. 1454 hükmünde düzenlenen başkası lehine sigortadaki "*sigortalı*" kavramı ile karışmaması için başkasının hayatı üzerinde yapılan sigortada bu kişiye "*riziko şahsı*" denilmesinin yerinde olacağı yönünde bkz. **Kender**, Rayegan (2017) Türkiye Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Onikilevha, s. 227; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 334.

⁵ Sigortalanan olay ve riziko arasındaki ilişki için bkz. **Orbay Ortaç**, Nurdan (2021), 'Sigortalanan Olaya Kusur ile Sebepiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi' ERÜHFED, S: 2, C: 16, s. 83 vd.

⁶ **Kender**, s. 228; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 335; **Kara**, s. 330; **Günay**, s. 248; **Topaloğlu & Dinç**, s. 1452.

kalmaktadır. Nitekim yargı kararları ve öğretide yer alan görüşler incelendiğinde bahsi geçen sorunların çözümü noktasında yeknesak bir kanaatin varlığından da bahsedilemeyecektir. İşte bu çalışmada hayat sigortasında zikredilen sorunlar detaylı bir biçimde ele alınmış ve bu sorunların çözümü hususunda kanaatlere yer verilmiştir.

I. LEHTAR

A. LEHTAR TAYİNİ

Lehtar atanması ve değiştirilmesine ilişkin hükümlerin derç edildiği TTK m. 1493/1'den de anlaşılacağı üzere sigorta ettirenin, gerçek ya da tüzel kişi lehine hayat sigortası sözleşmesi akdetmesi mümkündür. Buna göre sigorta ettiren, sözleşme sona ermeden önce sigortalının ölmesi ihtimaline karşı bir hayat sigortası sözleşmesi akdetmiş ve bu sözleşmede lehtar olarak üçüncü bir kişiyi atamış ise üçüncü kişi lehine ölüm ihtimaline karşı bir hayat sigortası sözleşmesinin varlığından bahsedilecektir⁷. Öte yandan sigorta ettirenin, kendisinin veya başkasının hayatını, hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta ettirmesi ve bu sözleşmede lehtar olarak bir üçüncü kişiyi ataması da mümkündür⁸. Arz edilen durumda ise üçüncü kişi lehine yaşam ihtimaline karşı bir hayat sigortası sözleşmesi söz konusu olacaktır. Önemle ifade etmek gerekir ki TTK m. 1490/2 gereğince, başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır⁹.

Üçüncü kişi lehine hayat sigortası sözleşmeleri kapsamında lehtar tayini işleminin hukuki niteliği konusunda ise TTK m. 1493/5 hükmü yol gösterici

olacaktır. Zira söz konusu hükümde, lehtar atanması ve lehtar değişikliklerinin sigortacının iznine bağlı olmadığı belirtilmiştir. Mezkûr hükme binaen sigortacı nazarında lehtarın kim olduğunun bilinmesinin gerekmediği, lehtarın sigortacı tarafından bilinmesinin sigortalanan olay gerçekleştiğinde onun kime ödeme yaparak borcundan kurtulacağı noktasında bir önem arz ettiği sonucuna ulaşılır¹⁰. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, TTK m. 1493/2'de sigorta ettirenin atadığı lehtarını sigortacıya bildirmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sigorta ettiren her ne kadar lehtar atarken yahut değiştirirken sigortacının onayını almak zorunda olmasa da atadığı lehtarını sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Bahsi geçen yükümlülüğün ihlali halinde ise TTK m. 1493/3 hükmü devreye girecek ve sigortacı iyiniyetle yaptığı ödeme ile borcundan kurtulacaktır. Tüm bunlardan hareketle, sigorta ettirenin kendisine tanınan lehtar tayin etme yetkisi ve tayin ettiği lehtar hakkında değişiklik yapma yetkisinin tek taraflı, yenilik doğuran ve varması gerekli bir irade beyanı olduğu söylenebilir¹¹.

Sigorta ettirene tanınan lehtar atama ve lehtar değiştirme yetkisinin tek taraflı bir hukuki işlem olması hasebiyle lehtarın bu işleme katılması veya onayı aranmaz. Keza lehtarın, akdedilen bir hayat sigortası sözleşmesinde lehtar olarak atandığını bilmesi dahi gerekmez¹². Ayrıca üçüncü kişi lehine hayat sigortası sözleşmesi yapılabilmesi için lehtarın fiil ehliyetini haiz olması da zorunlu değildir¹³. Öte yandan sigorta ettirenin lehtar tayini yapabilmesi için tam ehliyetli olması gerekir. Ayırt etme gücüne sahip, ancak tam ehliyete sahip olmayan kişiler ise yasal temsilcilerinin izni veya onayı ile lehtar tayin edebileceklerdir¹⁴.

⁷ Ölüm ihtimaline karşı hayat sigortası sözleşmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünan**, s. 8 vd.; **Şenocak**, s. 13 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 335 vd.; **Kara**, s. 327; **Günay**, s. 246; **Bozkurt**, s. 231.

⁸ Yaşama ihtimaline karşı hayat sigortası sözleşmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünan**, s. 27 vd.; **Şenocak**, s. 17 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 343; **Kara**, s. 327; **Günay**, s. 246; **Bozkurt**, s. 231.

⁹ Hayat sigortalılarında menfaatle ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. **Sayhan**, İsmet (2011) Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Ankara, Yetkin, s. 122; **Kara**, Ettem (2020) Sigortalıların Menfaat İlkesi, Ankara, Yetkin, s. 128 vd.; **Topsoy**, Fevzi (2015), 'Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat' **BATİDER**, S: 2; C: 31, s. 131 vd.; **Bozer**, s. 221; **Eriş**, s. 1371; **Ünan**, s. 27 vd.; **Can**, s. 176 vd.; **Günay**, s. 249; **Bozkurt**, s. 229 vd.

¹⁰ Aynı yönde bkz. **Aydın**, Sevgican (2018) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, Ankara, Seçkin, s. 88; **Ünan**, s. 71; **Şenocak**, s. 46; **Kara**, s. 331.

¹¹ **Ünan**, s. 58 vd.; **Şenocak**, s. 47 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 337; **Kara**, s. 331; **Günay**, s. 249.

¹² Ancak ifade etmek gerekir ki hiç kimse kabul etmek istemediği bir iktisaba zorlanamayacağından lehtarın atama işlemini kabul edip etmeyeceği yönündeki karar kendi uhdesindedir.

¹³ **Bozkurt**, s. 224.

¹⁴ Öğretide, lehtar tayini işleminin geri alınmasının sigorta ettirene hukuki açıdan yarar sağlayan bir işlem olduğu, bu sebeple anılan işlem esnasında sigorta ettirenin yasal temsilcisinin onayının aranması gerekmediği yönünde bkz. **Şenocak**, s. 64.

Son olarak, üçüncü kişi lehine hayat sigortası sözleşmelerinin hukuki niteliğinden bahsetmek faydalı olacaktır. Kanun koyucu, hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin hükümlerin yer aldığı TTK m. 1493/7'de sigortacıdan edimi istem ve tahsil yetkisinin, aksi kararlaştırılmadıkça, lehtara ait olacağını kaleme almıştır. Buradan hareketle lehtarın, sigorta bedeline ilişkin istem hakkını sigorta ettirenden devir yoluyla değil, akdedilen sözleşme vasıtasıyla aslen kazandığını; dolayısıyla lehtar tayin edilmiş bir hayat sigortası sözleşmesinin, TTK'nin sigorta hukukuna hasredilmiş hükümlerinde özel olarak düzenlenen tam üçüncü şahıs yararına sözleşme niteliğini taşıdığı sonucuna varılacaktır¹⁵.

B. LEHTAR TAYİNİ YÖNTEMLERİ

Lehtar atanmasına yönelik TTK m. 1493/4 hükmü incelendiğinde, sigorta ettirenin iki farklı yöntemle lehtar tayin edebileceği neticesine varılır. Nitekim sigorta ettirenin, tayin ettiği lehtarı daha sonradan değiştirebildiği ya da geri alabildiği hallerde dönülebilir lehtar tayininden¹⁶; aksine lehtarı değiştirebilme veya geri alabilme hakkından feragat ettiği hallerde ise dönülemez lehtar tayininden¹⁷ bahsedilecektir.

Dönülebilir lehtar tayininde, sigorta bedeli üzerindeki tasarruf hakkı, sigorta ettiren lehine korunmaktadır. Lehtarın sigortacıya karşı sigorta bedelinin ödenmesi hususundaki talep hakkı sigortalanan olayın meydana gelmesiyle doğacaktır. Sigortalanan olayın gerçekleşmesinden önce sigorta ettiren, atadığı lehtarı geri alabilir, bir başka lehtar atayabilir, atadığı lehtarın alacağına ilişkin hakkını öncesine göre kısıtlayabilir, sigorta alacağını devredebilir yahut rehnebilir. Keza sigorta ettiren, sigortalanan olayın gerçekleşme anına kadar sigorta sözleşmesinden doğan yenilik doğuran hakları kullanma yetkisine sahiptir.

¹⁵ Bununla birlikte lehtar tayin edilmiş hayat sigortası sözleşmeleri, TBK m. 129'da düzenlenen tam üçüncü kişi yararına sözleşmeler ile kıyaslandığında bazı farklılıklar ihtiva etmektedir. Söz konusu farklılıklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Şenocak**, s. 45; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 336 vd.

¹⁶ Dönülebilir lehtar tayini hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Eriş**, s. 1384; **Ünan**, s. 84 vd.; **Şenocak**, s. 66 vd.; **Can**, s. 187 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 337; **Günay**, s. 250; **Bozkurt**, s. 224 vd.

¹⁷ Dönülemez lehtar tayini hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Eriş**, s. 1384; **Ünan**, s. 86 vd.; **Şenocak**, s. 68 vd.; **Can**, s. 188 vd.; **Ayhan & Çağlar & Özdamar**, s. 337 vd.; **Günay**, s. 250; **Bozkurt**, s. 225.

Kanun koyucu, dönülebilir lehtar tayini için herhangi bir şekil şartı öngörmezken; dönülemez lehtar tayini hakkında TTK m. 1493/4'te bir şekil şartı öngörmüştür. Anılan hükümde, lehtar tayinin hangi yöntemle gerçekleştirildiği noktasında bir tereddüt hâsıl olmuş ise sigorta ettirenin lehtarı değiştirme hakkını saklı tuttuğunun kabul edileceği kaleme alınmıştır. Dolayısıyla lehtar tayini, TTK m. 1493/4'te belirtilen şekilde yapılmamış ise dönülebilir lehtar tayininin varlığından bahsedilecektir¹⁸.

Yukarıda arz edildiği üzere dönülemez lehtar tayini işlemi için TTK m. 1493/4'te bir şekil şartı düzenlenmiş, sigorta ettirenin değiştirme hakkından vazgeçtiğini sigorta poliçesine yazdırmakla¹⁹ beraber sigorta poliçesini lehtara teslim etmişse, o kişiyi değiştiremeyeceği beyan edilmiştir. O halde sigorta ettirenin feragat beyanını içeren poliçenin lehtara teslimi ile geçerlilik şartı yerine getirilmiş olacaktır.

Dönülemez lehtar tayininin söz konusu olduğu hallerde lehtar sigorta bedeli üzerindeki alacak hakkını, sigortalanan olayın gerçekleşmesi şartıyla atama işlemi sırasında iktisap eder. Bu nedenle, atama işlemi birlikte lehtarın alacaklıları bu alacağı haczettirebilir ve mezkûr alacak lehtarın iflas masası kapsamında sayılır. Keza sigorta ettirenin dönülemez lehtar tayiniyle birlikte sigorta alacağını başkasına devretmesi yahut rehnetmesi mevzubahis olmayacaktır. Ancak yenilik doğuran hakların kullanılması bakımından durum farklılık arz etmektedir. Şöyle ki sigorta ettiren, her ne kadar lehtarı dönülemez şekilde atamışsa da sözleşmeden doğan yenilik doğuran hakların kullanılması konusunda yetki sahibidir²⁰. Buna göre, sigortacıdan borç alma²¹ veya sigortadan

¹⁸ TTK m. 1493/4'te belirtilen şekilde yapılmamış lehtar atanmasının dönülebilir lehtar tayini olarak kabul edileceği neticesinin sigortacı nezdinde söz konusu olacağı; zira şekil şartına uyulmaksızın yapılan feragatin sigortacı karşısında herhangi bir hüküm ifade etmezken, sigorta ettiren ile lehtar arasındaki ilişkiyi sonuç doğuracağı yönünde bkz. **Şenocak**, s. 70.

¹⁹ Lehtarın dönülemez olarak atanması halinde lehtarı değiştirme hakkından feragat edildiğinin mutlaka sigortacı tarafından poliçeye dercedilmesi gerekmediği; sigorta ettirenin de bu kaydı poliçeyi düşebileceği yönündeki görüş için bkz. **Ünan**, s. 86; **Şenocak**, s. 69.

²⁰ **Ünan**, s. 86.

²¹ Sigortacıdan borç alma hakkı (ikraz), TTK m. 1501'de "Ödünç verme" başlığı altında hükme kavuşturulmuş ve hükümde şu ifadeyle yer verilmiştir: "En az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir

ayrılma²² haklarını kullanmak sigorta ettirenin uhdesindedir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki anılan hakları kullanma yetkisinin kimin uhdesinde olduğu ile hakların kullanılmasyla birlikte ödemenin kime ifa edileceği farklı meseledir. Nitekim sigorta ettiren borç alma hakkını kullanmış ise dönülemez biçimde tayin edilen lehtar bunu tahsil etme konusunda hak sahibidir²³. Benzer biçimde sigorta ettiren sigortadan ayrılma hakkını kullanma konusundaki talebini sigortacıya iletmış ise sigortacının ödeyeceği meblağı tahsil etme yetkisi dönülemez biçimde atanana lehtara aittir.

II. SİGORTA ETTİREN TARAFINDAN LEHTAR TAYİNİNİN YAPILMADIĞI HALLERDE LEHTARIN TESPİTİ

Hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta ettirenin lehtar tayin etmediği hallerde lehtarın belirlenmesi hususu önem arz etmektedir. İşte bu ihtimali nazara alan kanun koyucu TTK m. 1494/2'de bir yorum kuralı getirmiş ve “Ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigorta ettirenin mirasçıları lehine, yaşama ihtimaline karşı yapılmış sigortalarda ise sigortalı lehine yapıldığı kabul olunur.” ifadesiyle lehtar konusundaki belirsizliği çözüme kavuşturmaya çalışmıştır. Anılan hükmün gerekçesinde ise güdülen bu saik, “Uygulamada bazen özellikle de ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortalarında, lehtarın tayin edilmediği görülmekte ve sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olması halinde sigorta tazminatının kime ödeneceği problemi yaşanmaktadır. Bu nedenle, maddenin ikinci fıkrası ile yine bir yorum kuralı getirilerek ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortada lehtar tayin edilmemişse, sözleşmenin sigorta ettirenin mirasçıları lehine, yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortada ise sigortalı lehine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir.” söylemiyle kaleme alınmıştır. Ancak kanaatimizce anılan düzenlemenin lehtar

belirlenmesine yönelik hâsıl olan ihtiyaca tam olarak isabetli bir çözüm getirdiği söylenemez. Nitekim aşağıda düzenlemenin eksik yanlarına, sorunun çözümüne yönelik öğretilerde yer alan görüşlere ve önerilerimize yer verilecektir.

A. ÖLÜM İHTİMALİNE KARŞI YAPILAN SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE

Yukarıda belirtildiği üzere ölüm ihtimaline karşı akdedilen bir hayat sigortası sözleşmesinde lehtar belirtilmemiş ise sözleşmenin sigorta ettirenin mirasçıları²⁴ lehine akdedildiği kabul edilmiştir.

Öğretilerde yorum kuralına ilişkin olarak Ünán, öncelikle hükmün gerekçesini değerlendirmiş ve gerekçenin isabetli olmadığı yönünde bir görüş serdetmiştir²⁵. *Yazar* bir hayat sigortası sözleşmesinde, lehtar tayin edilmemişse hak sahibinin sigorta ettiren yahut sigorta ettiren hayatta değilse sigorta ettirenin mirasçıları olduğunu; sigorta ettiren ile sigortalının aynı ya da farklı kişiler olması halinde de sonucun değişmeyeceğini; ayrıca ifade ettiği düşüncenin kabulü halinde gerekçede bahsedildiğinin aksine lehtarın belirlenmesine ilişkin uygulamada herhangi bir sorunun yaşanmayacağını ve hatta halihazırda dahi bu konuda herhangi bir sorunun söz konusu olmadığını beyan etmiştir. Keza *yazar*, sigorta ettiren ile sigortalının farklı kişiler olması ihtimalinde sigortalı hayatını kaybettiğinde sigorta ettiren hayatta olabileceğini ve bu durumda sigorta ettiren henüz hayatta iken onun mirasçıları hak sahibi olmasının anlamsız bir çözüm olacağını zikretmiştir²⁶. Öneri olarak ise *yazar*, başkasının ölümü ihtimaline karşı yapılan hayat sigortası sözleşmelerinde herhangi bir lehtar tayini yapılmamış ise sözleşmenin sigortalının mirasçıları lehine akdedildiğini kabul etmenin yerinde bir çözüm olacağını ifade etmiştir²⁷.

Lehtar tayinine yönelik yorum kuralı hakkında Şenocak ise Ünán'a benzer biçimde hükmün gerek-

yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin istemesi hâlinde sigortacı, istem anındaki, genel kabul görmüş aktüerya kurallarına uygun bir biçimde hesaplanan değer üzerinden sigortalıya ödünç para vermek zorundadır.”.

²² Sigortadan ayrılma hakkı (iştirâ), TTK m. 1500'de “Sigortadan ayrılma” başlığı altında hükme kavuşturulmuş ve hükümde şu ifadeye yer verilmiştir: “Sigorta ettiren, en az bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş olan sigorta sözleşmelerinde, istediği zaman sözleşmeyi sona erdirerek sigortadan ayrılabilir.”.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ünán, s. 91.

²⁴ Hükümde kanuni ya da atanmış mirasçı ayırımı yapılmadığından atanmış mirasçıların da bu hüküm kapsamında lehtar olarak değerlendirileceği yönünde bkz. Ertuğrul, Meryem & Yılmaz, Gülşah (2019), “Ölüm Rizikosuna Karşı Yapılan Hayat Sigortasında Lehtar Olan Mirasçının Mirası Reddi Halinde Veraset ve İntikal Vergisi Ödeme Sorunu” TBB Dergisi, S: 145, s. 427 vd.

²⁵ Ünán, s. 106.

²⁶ Ünán, s. 104.

²⁷ Ünán, s. 107.

çesinin hatalı olduğunu, zira gerekçede derç edilen lehtar atanmamış olması durumunda uygulamada sorun yaşandığına dair iddianın gerçeklikten yoksun olduğunu, uygulamada bu soruna ilişkin tek bir yargı kararı bulunmadığını; söz konusu sözleşmelerde lehtar atanmamış ise sigorta ettirenin bu sıfatı haiz olduğunu, onun hayatta olmaması ihtimalinde ise bu hakkın mirasçılık sıfatıyla sigorta ettirenin mirasçılarına geçeceğini belirtmiştir²⁸. Buna ilaveten *yazar*, başkasının ölümü rizikosuna karşı akdedilen hayat sigortası sözleşmesinde, sigorta ettiren herhangi bir lehtar tayin etmemiş ise sigorta bedelinden kendisinin faydalanmak istediğini; söz gelimi bankanın kredi alanın ölümü ihtimali üzerine kredi hayat sigortası sözleşmesi akdettiğinde, bankanın mirasçıları lehine değil, kendi lehine bu işlemi gerçekleştirdiğini, oysa mevcut durumda kredi alan hayatını kaybettiğinde sigorta bedelini bankanın alamayacağını, anılan bedel üzerindeki hakkın mirasçılarına ait olacağını ve bu sonucun sigorta ettirenin amacıyla bağdaşmayacağını vurgulamıştır²⁹. Ezcümle, *yazar* ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar atanmasına ilişkin yorum hükmünün sigorta ettirenin kendi ölüm rizikosuna karşı akdettiği sözleşmeler bağlamında uygulanması gerektiğini beyan etmiştir³⁰.

Son olarak *Can*, ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda sigorta ettiren aynı zamanda sigortalı sıfatını taşıyorsa düzenlemenin mevcut halinin kanun koyucunun amacıyla bağdaştığını; fakat sigorta ettiren ile sigortalının farklı kişiler olması ihtimalinde ise sigortalının mirasçılarının lehtar olarak addedilmesinin daha isabetli olacağı görüşündedir³¹. Ayrıca *yazar*, sigorta ettirenin tüzel kişi olması durumunda sorunun aydınlığa kavuşturulmasının bir hayli güç olacağına dikkat çekmiştir³².

Kanaatimizce ölüm karşı yapılan sigortalarda lehtar atanmasına ilişkin yorum kuralı hakkındaki TTK m. 1494/2 hükmü bazı yönlerden eksik ve bu sebeple açıklanmaya muhtaçtır. Zira hükmün

lafzı dikkate alındığında sigorta ettiren ve sigortalının aynı kişiler olduğu ölüme bağlı hayat sigortası sözleşmeleri bakımından sigortalının hayatını kaybetmesi halinde sigorta bedeli üzerinde sigorta ettirenin mirasçılarının hak sahibi olması pek tabii doğaldır. Bununla birlikte bahsi geçen sözleşmelerde sigorta ettiren ve sigortalı sıfatının farklı kişilere ait olması durumunda sigortalı hayatını kaybettiğinde, diğer bir deyişle sigortalanan olay gerçekleştiğinde sigorta ettiren henüz hayatta ise sorunun nasıl çözüleceği noktasında mezkûr hükmün yorumlanması gerekmektedir. Nitekim hükmün lafzı çerçevesinde bir yorum yapılır ise sigorta ettiren hayatta olmasına rağmen onun mirasçıları sigorta bedelini talep hakkını elde edeceklerdir. Ancak amaçsal yorum bağlamında sigorta ettirenin henüz hayatta olduğu bir dönemde onun mirasçılarının anılan bedel üzerinde hak sahibi olması kabul edilemez. Nitekim anılan hükmün gerekçesi göz önünde tutulduğunda kanun koyucunun söz konusu ihtimalde esasen sigorta ettirenin hak sahibi olduğunu örtülü olarak belirttiği sonucuna varılmaktadır. Zira gerekçede yer alan “*Uygulamada bazen özellikle de ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortalarında, lehtarın tayin edilmediği görülmekte ve sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olması halinde sigorta tazminatının kime ödeneceği problemi yaşanmaktadır.*” ifadesinde aslında sorunun münhasıran sigorta ettiren ile sigortalının aynı kişi olması ihtimalinde hâsıl olduğunu; oysa sigorta ettiren ile sigortalının farklı kişi olması halinde sigortalanan olay olan ölüm gerçekleştiğinde sigorta ettirenin henüz hayatta olması hasebiyle sigorta bedelinin kendisine ödeneceğini, zira sigorta bedeline ilişkin alacak hakkının sahibinin bizzat hayatta olduğu ve bu sebeple ilk duruma benzer biçimde bir sorunun burada mevzu bahis olmadığı ima edilmiştir. Diğer bir deyişle, kanun koyucu anılan hükmü tahsis ederken mezkûr sözleşmeler bakımından sigorta ettiren ile sigortalının aynı kişi veya farklı kişiler olmasına yönelik bir ayırım gözetmemiş, her durumda sigorta bedeline ilişkin alacak hakkının sigorta ettirene ait olduğunu kabul etmiştir.

Ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortalılarında lehtar atanmasına ilişkin yorum kuralına yönelik bir başka değerlendirmemiz ise menfaat koşulu çerçevesinde olacaktır. Hayat sigortalılarında menfaat koşuluna ilişkin olarak TTK m. 1490/2’de,

²⁸ Şenocak, s. 77.

²⁹ *Yazar*, haklı olarak mezkûr halde sigorta bedelini tüzel kişi bankanın mirasçılarının talep edebileceği şeklindeki garip bir neticeye ulaştırdığını zikretmiştir. Bkz. Şenocak, s. 78.

³⁰ Şenocak, s. 78.

³¹ *Can*, s. 186.

³² *Can*, s. 186.

“Başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır. ...” ifadesi yer almaktadır. Anılan hüküm gereğince, başkasının ölüm ihtimaline karşı akdedilmiş bir hayat sigortası sözleşmesinde lehtarın, sigortalanan olay gerçekleştiğinde sigortalının hayatını kaybetmemesinde maddi ya da manevi menfaati³³ bulunmalıdır³⁴. Ayrıca TTK m. 1490/2 ve 4 hükmünden de anlaşılacağı üzere anılan menfaat koşulu hem sözleşme yapılırken hem de sözleşmenin devamı esnasında aranacaktır. Buna göre, sigorta ettiren ve sigortalının farklı kişiler olduğu ölüm ihtimaline karşı akdedilen ve herhangi bir lehtar tayini yapılmamış bir hayat sigortası sözleşmesinde sigortalının ölümü ile sigorta ettirenin hak sahibi olacağını kabul edersek, sigortalının hayatının devamında sigorta ettirenin menfaatinin aranması gerekecektir. Keza aynı özellikleri barındıran bir sözleşmede sigorta ettirenin sigortalıdan önce ölmesi durumunda sigorta ettirenin mirasçıları, sigorta ettirenin yerine geçecek, ölüm gerçekleşene kadar mirasçılar tarafından lehtar atanmamış ise ölüm meydana geldiğinde yorum kuralı uyarınca sözleşmenin kendileri lehine yapıldığı kabul edilecek ve bu ikinci ihtimalde de sigorta ettirenin mirasçılarının, sigortalının hayatının devamında maddi veya manevi menfaatleri bulunması icap edecektir³⁵. Oysa her durumda bahsedilen menfaat koşulunun gerçekleştiğini söylemek güçtür³⁶. Menfaat koşulunu sağlayan yeni bir lehtar tayini

ni ise sigortalanan olayın yani ölümün gerçekleşmesi sebebiyle her iki ihtimalde de mümkün değildir. Keza sigortalanan olay olan ölümün gerçekleşmesi sebebiyle TTK m. 1490/4’te yer alan iştirah değerinin ödenmesi de mevzubahis olmayacaktır. Dolayısıyla lehtar atanmasına ilişkin yorum kuralının hem sigorta ettirenin hem de onun mirasçılarının aleyhine hüküm ve sonuç doğurması muhtemeldir. Oysa ölüm ihtimaline karşı akdedilmiş hayat sigortası sözleşmesi bakımından TTK m. 1494/2’nin konuluş amacı, sigorta ettireni ve dolayısıyla onun mirasçılarını sigorta bedeli üzerinde hak sahibi kılarak onların lehine bir durum yaratmakken, mevcut durum aslında tam tersi neticenin doğmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca yukarıdaki her iki ihtimalde sigorta ettirenin veya onun mirasçılarının sigortalanan olay gerçekleşene kadar menfaat koşulunu sağlayan lehtar atanması mümkündür. Ancak sigorta özel ve teknik kuralları olan bir alandır. Bu sebeple, menfaat koşuluna ilişkin bu kuralı her sigorta ettirenin veya onun mirasçılarının bilmesi kendilerinden beklenebilir. Zira çoğu zaman sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini akdederken tüketici sıfatını haiz olacaktır. Sigorta ettiren yahut onun mirasçıları, menfaat koşulunun gerekliliğinden çoğu zaman sigortalanan olay gerçekleştiğinde sigortacıdan sigorta bedeline ilişkin talepte bulununca öğrenirler. Somut durumda, yasal lehtar tayinine yönelik yorum hükmü amacına hizmet etmekten çok uzak kalacak, bu hüküm tabiri caizse işlevsiz bırakılacaktır.

Kanaatimizce burada sorunun çözümü için hükmün “ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigortalının mirasçıları lehine ... yapıldığı kabul olunur.” şeklinde kaleme alınmalıdır. Zira hükümde geçen “lehine” ibaresi üçüncü şahıs lehine hayat sigortası sözleşmesinin varlığına işaret etmektedir. Hal böyle olunca TTK m. 1490/2 hükmü devreye girecek ve menfaat koşulu çerçevesinde hareket edilecektir. Sigortalının mirasçılarının lehtar olduğu varsayımında sigortalının hayatının devamında onun mirasçılarının menfaati çoğu zaman bulunacaktır. Buna ilaveten anılan çözümün kabul edilmesiyle sigortalı hayatını kaybettiğinde, sigorta ettiren henüz hayatta olsa dahi sigorta tazminatının kime ödeneceği problemi yaşanmayacaktır. Zira ölüm ihtimaline karşı akdedilen sigortalarda lehtar tayini yapılmamışsa, sözleşmenin sigor-

³³ Hayat sigortaları bağlamında maddi ve manevi menfaat hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünan**, s. 28 vd.; **Can**, s. 176 vd.; **Kara**, Menfaat İlkesi, s. 129; **Topsoy**, s. 144 vd.

³⁴ **Ünan**, s. 34 vd.

³⁵ TTK m. 1490/2’de, “Başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır. Ayrıca, ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda, sigorta bedelinin mutad cenaze giderlerini aşması hâlinde sigortalının veya varsa kanuni temsilcisinin yazılı izni gerekir. Sigortalı onbeş yaşından büyükse kanuni temsilcinin dışında ayrıca onun da izni alınır. İzin olmadan yapılan sözleşme, icazet verilmediği takdirde geçersizdir.” ifadesi ile sigortalının “izin koşulu” düzenlenmiştir. Belirtmek gerekir ki anılan izin koşulu ile menfaat şartı birbirinden farklı kavramlar olup, ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda bunların ayrı ayrı varlıkları aranmaktadır. Nitekim izin koşulunun yerine getirilmesi, menfaat şartının gerçekleştiği anlamına gelmeyecektir.

³⁶ Söz gelimi, eşlerden biri sigorta ettiren diğeri sigortalı olup, sözleşmenin kurulmasından sonra boşanma gerçekleşmiş ve ortak çocukları da yoksa menfaat şartının devam ettiğini söylemek çok güçtür.

talının mirasçuları lehine yapıldığının kabul edilmesi gerektiği yönündeki görüşümüz çerçevesinde sigorta ettirenin, sigortalının ölümü ile sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olmayacağı aşikârdır.

B. YAŞAMA İHTİMALİNE KARŞI YAPILAN SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE

Kanun koyucu TTK m. 1494/2 hükmünde, yaşama ihtimaline karşı akdedilen bir hayat sigortası sözleşmesinde lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigortalı lehine yapıldığını kabul etmiştir. Dolayısıyla söz konusu ihtimalde lehtar, sözleşme hayatı üzerine yapılan kişi olacaktır. Öğretide bu hükme yönelik eleştiri Ünan tarafından kaleme alınmıştır. *Yazar* yaşama ihtimaline karşı akdedilen bir hayat sigortası sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortalının farklı kişiler ise sigorta ettireni devre dışı bırakarak sigortalıyı hak sahibi saymanın bir gerekçesi bulunmadığını; sigortalının dilerse kendi hayatını sigorta himayesi altına alabileceğini; primin başkası tarafından ödendiği bir sigortada sigorta bedeli üzerinde, primi ödeyen sigorta ettiren yerine sigortalının hak sahibi olduğunu kabul etmenin isabetli bir çözüm olmadığını beyan etmiştir³⁷.

Kanaatimizce yaşama ihtimaline karşı akdedilen bir hayat sigortası sözleşmesinde yasal lehtar tayinine yönelik TTK m. 1494/2 hükmü yerinde bir düzenlemedir. Şöyle ki sigorta ettiren ve sigortalının aynı kişiler olduğu söz konusu sözleşmeler bakımından yasal lehtar kuralı gereğince herhangi bir problem hâsıl olmayacaktır. Zira sigortalanan olay gerçekleştiğinde sigortalı sıfatıyla sigorta ettiren, sigorta bedeli üzerinde bizzat hak sahibi olacaktır. Öte yandan sigorta ettiren ve sigortalının farklı kişiler olduğu bu sözleşmelerde sigortalanan olay meydana geldiğinde yasal lehtar kuralı uyarınca sigortalı hak sahibi lehtar olarak kabul edilecektir. Önemle belirtmek gerekir ki ilk ihtimalde sigorta ettirenin ikinci ihtimalde ise sigortalının kendi hayatlarının devamında menfaatlerinin bulunduğu su götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla her iki ihtimalde de menfaat koşulunun gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin herhangi bir duraksama yaşanmayacaktır.

III. BİR DEN FAZLA LEHTARIN MEVCUT OLDUĞU HALLERDE PAYLARIN TESPİTİ

A. BİR DEN FAZLA LEHTAR TAYİNİ HALİNDE PAY ORANLARININ İRADİ BELİRLENMESİ

Sigorta ettiren, bir hayat sigortası sözleşmesinde tek bir kişiyi lehtar olarak atayabileceği gibi birden fazla kişiyi de lehtar olarak tayin edebilir. Ayrıca sigorta ettiren, birden fazla kişiyi lehtar olarak tayin etmişse bu kişilerin sigorta bedeli üzerindeki pay oranlarının dağılımını da belirleme yetkisine sahiptir. Sigorta ettiren, yüzdesel (lehtar A: %40, lehtar B: %40 ve lehtar C: %20), oransal (lehtar A: ¼, lehtar B: ¼, lehtar C: ¼ ve lehtar D: ¼) yahut meblağ (lehtar A: 50.000 TL ve lehtar B: 50.000 TL) olarak bu belirlemeyi yapabilir.

Sigorta bedeli üzerindeki pay oranları belirlenerek birden fazla lehtarın tayin edildiği hayat sigortası sözleşmelerinde uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bahsi geçen sorunlardan ilki, mirasçılardan lehtar olarak atandığı ve sigorta bedeli üzerinde miras payları oranında hak sahibi olacaklarının belirlendiği hallerde, mirasçılardan biri veya birkaçı tarafından alınmayan payların, diğer mirasçılara nasıl dağıtılacağı meselesidir. TTK m. 1494/1'de, hak sahiplerinden biri tarafından alınmayan payın, diğerlerinin payına ekleneceği belirtilmiş; ancak mirasçılardan lehtar olduğu ihtimalde söz konusu eklemişleminin ne şekilde gerçekleşeceği konusu açık bırakılmıştır. Kanaatimizce burada mirasçılardan biri veya birkaçı tarafından alınmayan paylar, diğer mirasçılara miras payları oranına göre dağıtılacaktır. Örneğin, eş ve iki çocuktan oluşan mirasçılardan lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde sigorta bedeli üzerinde eşin pay oranı ¼, çocukların her birinin pay oranı ise ⅜ olacaktır. Çocuklardan biri sigorta bedeli üzerindeki payını almak istemediği ihtimalde onun payı, diğer mirasçılara miras payları oranında paylaşılması adil bir çözüm olacaktır.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka sorun ise birden fazla kişi farklı paylarla lehtar olarak atanmış ve içlerinden biri yahut birkaçı payını almak istememiş ise alınmayan payların diğer lehtarlara nasıl dağıtılacağı hususudur. Bu noktada öğretilerde de haklı olarak ifade edildiği üzere sigorta

³⁷ Ünan, s. 105.

ettirenin iradesi dikkate alınarak sorun çözülmelidir³⁸. Şöyle ki sigorta ettiren, her bir lehtar için belirlenen paydan daha fazlasını almasını istemiyorsa diğer lehtarlar herhangi ek bir pay eklenmemelidir. Alınmayan payların kime ait olacağı noktasında öğretilerde bir görüş sorununun TTK m. 1494/2'deki yorum kuralı uyarınca çözüleceğini³⁹; diğer görüş ise TTK m. 1495/1 hükmünün kıyasen uygulanarak sorunun açıklığa kavuşturulması gerektiğini⁴⁰ savunmuştur. Kanaatimizce burada sorun TTK m. 1494/2'deki yorum kuralı çerçevesinde çözülmemelidir. Zira bahsedilen hükmün uygulama alanı sözleşmede lehtarın belirlenmediği durumlarla sınırlıdır. Oysa burada lehtar tayini yapılmış ancak sigorta ettirenin iradesi sebebiyle ek payların diğer lehtar veya lehtarlar tarafından alınmaması söz konusudur. Dolayısıyla burada alınamayan ek paylara ait istem hakkı, hakkın sahibine yani sigorta ettirene, onun da ölmesi halinde mirasçılara ait olmalıdır. Öte yandan sigorta ettiren lehtarların payı konusunda azami bir belirleme saiki gütmüyorsa alınmayan paylar, diğer lehtarların payına eklenmelidir. Bahsi geçen durumda alınmayan payların nasıl bir dağıtımına konu olacağı noktasında mevzuatta herhangi bir hükme yer verilmiştir. TTK m. 1494/1'in gerekçesinde her ne kadar "... lehtarlardan herhangi biri payını almak istemezse, onun payı diğerleri arasında eşit olarak paylaşılır." ifadesi yer alsada sigorta ettirenin başlangıçta belirlediği pay dağıtım oranı görmezden gelinerek, alınmayan payların diğer lehtarlar eşit biçimde dağıtılması, sigorta ettirenin başlangıçtaki arzusuna uygun düşmeyecektir. Bu sebeple, kanaatimizce alınmayan payların dağıtımını hususunda sigorta ettirenin başlangıçta belirlediği paylaşım oranı dikkate alınmalı ve bu paylaşım oranına göre alınmayan paylar diğer lehtarlar dağıtılmalıdır⁴¹. Ayrıca arz edilen iki ih-

timalde de sigorta bedeli üzerindeki başlangıçtaki paylaşımın yüzdesel, oransal ya da meblağ olarak belirlenmesi, ulaştığımız sonuçlar bakımından herhangi bir fark yaratmayacaktır.

Konu ile ilgili olarak TTK m. 1494/1'in ikinci cümlesinde geçen "alınmayan pay" ifadesiyle hangi durumların kastedildiği üzerinde durulması da faydalı olacaktır. Zira TTK m. 1495/1'in gerekçesinde mezkûr ifadeye dar bir anlam yüklenmişken, öğretilerde bu ifadeye daha geniş bir anlam atfedilmiş ve TTK m. 1494/1 hükmünün uygulama alanının genişlemesi gerektiği görüşü serdedilmiştir⁴². Belirtmek gerekir ki TTK m. 1495/1'in gerekçesinde yer alan "... Tasarının 1494'üncü maddesinin ikinci fıkrasından⁴³ farklı olarak burada isteyerek kullanılmayan bir hak değil kullanılmayan bir hak söz konusudur. ..." söyleminden TTK m. 1494/1'in ikinci cümlesinde geçen "alınmayan pay" ifadesiyle lehtarın, sigorta bedeli üzerinde kendisi için tahsis edilmiş payı kendi iradesiyle almak istemediği durumların anlaşılması gerekir. Oysa öğretilerde bahsi geçen ifadeden münhasıran lehtarın kendi isteği ile payını almak istemediği durumların anlaşılmaması gerektiği, zira lehtarın payı üzerinde herhangi bir nedenle hak kazanmadığı durumlarda da onun payının diğer lehtar ya da lehtarlar dağıtılacağı zikredilmiştir⁴⁴. Öğretilerdeki bu görüş uyarınca örneğin, dönülebilir biçimde atanmış lehtarın sigortalıdan önce hayatını kaybetmesi, lehtar atama işleminin geçersiz olması ya da iptal edilmesi gibi haller de TTK m. 1494/1'in ikinci cümlesi kapsamında değerlendirilecek ve söz konusu ahvalde sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olamayan lehtarın payı diğer lehtar veya lehtarların payına eklenecektir⁴⁵. Kanaatimizce TTK m. 1494/1'in ikinci cümlesinde geçen "alınmayan pay" ifadesini, anılan gerekçede belirtildiği üzere lehtar tarafından isteyerek kullanılmayan hak olarak dar yorumlamak gerekir. Zira söz konusu ifadenin geniş yorumlanması ihtimalinde, TTK m. 1495/1 hükmünün uygulanma alanı yalnızca tek bir kişinin lehtar

³⁸ Ünan, s. 99, Şenocak, s. 128; Heiss, Helmut (2017), Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz (Hrs. Langheid/Wandt), 2. Baskı, 2017, C.H. BECK, §160, Rn. 23.

³⁹ Ünan, s. 99.

⁴⁰ Şenocak, s. 128.

⁴¹ Nitekim uygulamada çoğu zaman sigorta ettirene sunulan lehtar atama ve değiştirme formlarında tayin edilen her bir lehtarın sigorta bedeli üzerindeki payı açıkça belirtilmektedir. Bkz. Taşkın, Melda (2019) Krediyeye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi, İstanbul, Onikilevha, s. 142. Dolayısıyla uygulamadaki bu teamül sayesinde sigorta ettirenin başlangıçta belirlediği paylaşım oranı açıkça kayda alınmış olacak ve dağıtım bu kayıt dikkate alınarak gerçekleşecektir.

⁴² Ünan, s. 100 vd.; Şenocak, s. 127.

⁴³ Anılan gerekçede hatalı bir biçimde kaleme alınmıştır. Zira "alınmayan pay" ifadesine TTK m. 1494/1'de yer verilmiştir.

⁴⁴ Ünan, s. 100 vd.; Şenocak, s. 127.

⁴⁵ Ünan, s. 101.

olarak atandığı ve bu lehtarın da sigortacıya karşı istem hakkını kazanmadığı durumlarla sınırlı kalacaktır. Birden fazla lehtar tayini yapılmış ve içlerinden birinin veya birkaçının sigortacıya karşı istem hakkını kazanmadığı ihtimalde ise TTK m. 1494/1 hükmünün uygulanarak, bu payların diğer lehtarların payına ekleneceğini söylemek yasal bir zemine dayanmayan ikili bir uygulamaya sebebiyet verecektir. Belirtmek gerekir ki TTK m. 1495/1'de, "Lehtarın, sigortacıya karşı, istem hakkını kazanamaması hâlinde, bu hak sigorta ettirene, onun da ölmüş olması hâlinde, mirasçılara geçer." ifadesinde geçen "lehtar" ibaresiyle kanaatimizce tek bir lehtarın tayin edildiği haller kastedilmemektedir. Birden fazla lehtar tayininin yapıldığı hallerde de TTK m. 1495/1'in uygulama alanı bulabileceği; nitekim tayin edilen lehtarlardan bazılarının ya da tamamının sigortacıya karşı, istem hakkını kazanamaması halinde de her bir lehtar için TTK m. 1495/1 hükmünün tatbik edilmesi gerekir. Dolayısıyla birden fazla lehtar atanmış ve içlerinden biri yahut birkaçı sigortacıya karşı istem hakkını kazanamamış ise bu hak diğer lehtarların payına eklenmeyecek, onun yerine sigorta ettirene, onun da ölmüş olması halinde mirasçılara geçecektir. Lehtar veya lehtarların "sigortacıya karşı, istem hakkını kazanamaması hâlinde" sigorta ettirenin, onun da ölmüş olması ihtimalinde mirasçılarının iradesine üstünlük tanımak gerekir. Nitekim lehtar tarafından "alınmayan pay" söz konusu ise ortada lehtarın bir kabul etmeme iradesi vardır ve bu irade çerçevesinde alınmayan pay diğer lehtarların payına eklenmiştir. Oysa "alınmayan pay" mevzubahis olduğunda ortada lehtarın herhangi bir kabul etmeme iradesi yoktur, isteği dışında birtakım nedenlerle sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olamamıştır⁴⁶. Bu durumda onun tarafından alınmayan payın akıbetine⁴⁷ sigorta ettiren, onun da ölmesi halinde mirasçılar karar vermeli ve nihayetinde bu pay üzerindeki istem hakkı sayılan kişilere ait olmalıdır.

B. BİR DEN FAZLA LEHTARIN PAYLARI BELİRTİLMESİZİN TAYİNİ HALİNDE PAY ORANLARININ KANUN YOLUYLA BELİRLENMESİ

Sigorta ettiren bir hayat sigortası sözleşmesinde tek bir kişiyi lehtar olarak tayin edebileceği gibi birden fazla kişiyi de lehtar olarak atayabilir. Birden fazla kişinin lehtar olarak atandığı halde, atanan lehtarların sigorta bedeli üzerindeki payları belirtilmemiş ise sorun TTK m. 1494/1'in birinci cümlesi kapsamında aydınlığa kavuşturulacaktır. Nitekim anılan hükümde, "Ölüm rizikosuna karşı yapılmış sigortalarda, birden fazla kişi payları belirtilmeksizin lehtar olarak atanmışsa, sigorta bedeli üzerinde hepsi eşit oranda hak sahibidir. ..." söylemi yer almaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki her ne kadar TTK m. 1494/1'in birinci cümlesinde, ölüm ihtimaline karşı akdedilmiş hayat sigortası sözleşmeleri bakımından bu hükmün uygulama alanı bulacağı ifade edilse de yaşama ihtimaline karşı akdedilmiş hayat sigortalarında da mezkûr hükmün uygulanması bir beis yaratmayacaktır. Zira öğretilerde de haklı olarak ifade edildiği üzere⁴⁸ yaşama ihtimaline karşı akdedilmiş hayat sigortaları sözleşmelerinde birden fazla lehtarın atanmasına engel oluşturacak herhangi bir yasal hüküm bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, sigorta bedeli üzerindeki pay oranları belirtilmeksizin birden fazla lehtarın tayin edildiği hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin uygulamada başkaca sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Bahsi geçen sorunlardan ilki, mirasçılarının payları belirtilmeksizin lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde sigorta bedeli üzerinde mirasçılarının hangi oranda hak sahibi olacağı mevzudur. TTK'de arz edilen sorunun çözümüne ilişkin herhangi bir hüküm tesis edilmemiştir⁴⁹. Öğretilerde, TTK m. 1494/1'in birinci cümlesinin burada da tatbik edileceği, dolayısıyla mirasçılarının sigorta bedeli üye-

⁴⁶ Lehtarın isteği dışında sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olmadığı durumlara dönülebilir biçimde atanmış lehtarın sigortalıdan önce hayatını kaybetmesi, lehtar atama işleminin geçersiz olması veya iptal edilmesi gibi haller örnek verilebilir.

⁴⁷ Örneğin, dönülebilir lehtar tayininin söz konusu olduğu hallerde riziko gerçekleşmeden önce alınmayan paylar için tekrar lehtar ataması yapılabilir.

⁴⁸ Ünán, s. 98.

⁴⁹ Her ne kadar açık bir hüküm tesis edilmese de TTK m. 1494/1'in gerekçesinde bu soruna ilişkin olarak "... ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortada, sözleşmede özel bir düzenleme yoksa lehtarların hepsi de sigorta bedeli üzerinde miras hisselere bakılmaksızın hepsi eşit oranda hak sahibidir. ..." ifadesi yer almaktadır.

rinde eşit oranda hak sahibi olacağı ifade edilmiştir⁵⁰. Kanaatimizce TTK m. 1494/1'deki eşit oranda hak sahibi olmayı öngören yasal paylaşım oranına ilişkin kural dar yorumlanmalıdır. Bu halde örneğin yasal mirasçılarının tamamının payları belirtilmeksizin lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde, mirasçılar sigorta bedeli üzerinde miras payları oranında hak sahibi olmalıdır⁵¹. Zira mirasçılarının lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde, mirasçılarının sigorta bedeli üzerinde yasal miras payları oranı yerine farklı bir oranda pay almaları isteniyorsa bu hususun özel olarak belirtilmesi sigorta ettirenden beklenir.

Mirasçılarla ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir başka konu ise sigorta ettiren tarafından mirasçılarının lehtar olarak belirlendiği bir ihtimalde mirasın reddedilmesi⁵² veya mirastan vazgeçilmesi⁵³ halinde, bu hukuki işleminin sigorta bedeli üzerindeki etkisidir. Kanun koyucu bu sorunu TTK m. 1494/1'in üçüncü cümlesinde açıklığa kavuşturmuş, mirasın reddi veya mirastan vazgeçmenin lehtarın hakkı üzer-

rinde etkili olmayacağını beyan etmiştir⁵⁴. Hal böyle olmakla birlikte mirası reddeden yahut mirastan vazgeçen birinin lehtar olması halinde, o kişinin sigorta bedeli üzerindeki hangi oranda pay sahibi olacağı hususunda mevzuatta bir belirlemeye gidilmemiştir. Kanaatimizce her ne kadar mirasçı, mirası reddetmiş yahut mirastan vazgeçmiş olsa da sigorta bedeli üzerindeki paylaşım tüm mirasçılarının miras payları oranının dikkate alınması suretiyle gerçekleşeceğinden, mirası reddeden yahut mirastan vazgeçen kişi bu bedel üzerinde miras payı oranında hak sahibi olmalıdır.

Öte yandan sigorta ettiren mirasçısıyla veya mirasçlarıyla birlikte başka bir kişiyi ya da kişileri de lehtar olarak tayin etmiş, ancak sigorta bedeli üzerinde hangi oranda hak sahibi olacaklarını belirtmemiş ise kanaatimizce burada eşit bir paylaşıma gidilmelidir. Zira bahsedilen ihtimalde lehtarlar arasında mirasçı sıfatını haiz olmayan kişi ya da kişilerin bulunması, sigorta bedeli üzerinde miras payı oranında bir dağıtımın yapılmasını engelleyecek, TTK m. 1494/1 hükmünün birinci cümlesi uyarınca lehtarların hepsi eşit oranda hak sahibi olacaktır.

Bu başlık altında değinilmesi gereken bir başka sorun ise mirasçılarının sayısının ikiden fazla olduğu ancak mirasçılarının tamamı olmayacak şekilde en az iki mirasçının lehtar olarak atandığı hallerde sigorta bedeli üzerindeki paylaşımın nasıl yapılacağı hususudur. Kanaatimizce söz konusu ihtimalde lehtar olarak atanan mirasçılar arasında eşit bir paylaşım yapılmalı, lehtar olarak belirlenen mirasçılarının miras payı oranlarının anılan paylaşımında herhangi bir etkisi bulunmamalıdır⁵⁵.

Son olarak aralarında sigorta ettirenin mirasçısının veya mirasçılarının bulunmadığı birden fazla kişinin payları belirtilmeksizin lehtar olarak atanması halinde bu kişilerin sigorta bedeli üzerinde hangi oranda hak sahibi olacaklarının belirtilmesi icap eder. İşte söz konusu belirsizliğin açıklığa kavuşturulmasında TTK m. 1494/1'in birinci cümlesi

⁵⁰ **Ünan**, s. 98. Ancak *yazar*, aynı eserinde bahsi geçen durumda mirasçılarının sigorta bedeli üzerinde eşit oranda hak sahibi olması yerine farklı bir çözümün benimsenmesi gerektiğini de savunmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ünan**, s. 103.

⁵¹ **Schneider**, Winfried Thomas (2021), *Versicherungsvertragsgesetz: VVG (Hrs. Prölss/Martin)*, 31. Baskı, C. H. BECK, §160, Rn. 4; **Heiss**, §160, Rn. 9; **Brambach**, Marko (2020), *Nomos Kommentar, Versicherungsvertragsgesetz (Hrs. Rüffer/Halbach/Schimikowski)*, 4. Baskı, Nomos, §160, Rn. 8; **Hormuth**, Heinrich (2020), *Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht*, 5. Baskı, C.H. BECK, §32, Rn. 31.

⁵² Mirasın reddi, bir mirasçının kendisine intikal eden mirası tek taraflı irade açıklamasıyla kabul etmemesidir. Bunun yanı sıra mirasın reddinin kanun gereği de gerçekleşebilir. Söz konusu durum miras bırakanın ölüm tarihinde borca batık halde olmalıdır. Mirasın reddi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Antalya**, O. Gökhan & **Sağlam**, İpek (2019) *Miras Hukuku*, 4. Baskı, Cilt: III, Seçkin, s. 425; **Dural**, Mustafa & **Öz**, Turgut (2021) *Türk Özel Hukuku Miras Hukuku*, 17. Baskı, Cilt: 4, İstanbul, Filiz, s. 414 vd.; **Öztaş**, Bilge (2021) *Miras Hukuku*, 12. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 386. Kanun koyucu mirasın reddine ilişkin hükümlere Türk Medeni Kanunu m. 605 ila 618 arasında yer vermiştir.

⁵³ Mirastan vazgeçme sözleşmesi miras bırakanın ölümüyle hüküm ve sonuçlarını doğuran, mirastan feragat eden mirasçının mirasçı sıfatını kazanamayacağını konu alan sözleşmedir. Mirastan vazgeçme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Serozan**, Rona & **Engin**, Baki İlkay (2018) *Miras Hukuku*, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 409; **Eren**, Fikret & **Yücer Aktürk**, İpek (2019) *Türk Miras Hukuku*, Ankara, Yetkin, s. 181. Kanun koyucu mirastan vazgeçmeye ilişkin hükümlere Türk Medeni Kanunu m. 528 ila 530 arasında yer vermiştir.

⁵⁴ Nitekim aynı husus İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu Art. 85'te ele alınmış ve lehtar sıfatına sahip mirasçılarının, mirası reddetmeleri halinde sigorta bedeli üzerinde hak sahipliği sıfatlarının devam edeceği belirtilmiştir. Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Eitel**, Paul (2003), 'Lebensversicherungsansprüche und erbrechtliche Ausgleichung' (Hrs. Sibylle Hofer & Heinz Hausheer), ZBJV 139/2003 S. 325, Stämpfli, s. 343.

⁵⁵ **Schneider**, §160, Rn. 6a.

yol gösterici olacak ve anılan kişiler sigorta bedeli üzerinde eşit oranda hak sahipliği sıfatını kazanacaklardır⁵⁶. Ayrıca bu ihtimalde lehtarlardan biri veya birkaçı tarafından alınmayan payın, diğerlerinin payına eşit oranda ekleneceği kanaatindeyiz.

IV. SİGORTA ETTİREN TARAFINDAN LEHTAR TAYİNİNİN YAPILMADIĞI VE LEHTAR SAYISININ KANUN GEREĞİ BİRDEN FAZLA OLDUĞU HALLERDE PAY ORANININ TESPİTİ

Yukarıda arz edildiği üzere TTK m. 1494/1 hükmü, sigorta ettiren tarafından birden fazla kişinin payları belirtilmeksizin lehtar olarak tayin edilmesi halinde bu kişilerin sigorta bedeli üzerinde hangi oranda hak sahibi olacağı soruna yanıt vermektedir. Ancak sigorta ettiren tarafından herhangi bir lehtar tayininin yapılmadığı hallerde, TTK m. 1494/2'deki yasal lehtar kuralı gereğince birden fazla kişinin lehtar olması ihtimalinde bu kişilerin sigorta bedeli üzerinde hangi oranda hak sahibi olacağı sorunu güncelliğini sürdürmektedir. Zira mevzuatta sorunu açıklığa kavuşturacak herhangi bir hüküm yer almamaktadır.

Ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortası sözleşmesinde herhangi bir lehtar tayini yapılmamış ise TTK m. 1494/2 bağlamında sigorta ettirenin (daha doğru bir ifade ile sigortalının) mirasçuları lehtar sıfatını haiz olacaktır. Kanaatimizce söz konusu durumda anılan kişilerin lehtar sıfatı, sigorta ettirenin iradesi yerine kanun gereği mirasçılık sıfatından doğduğundan, sigorta bedeli üzerinde miras hisseleri oranında hak sahibi olacaklarını söylemek isabetli olacaktır. Nitekim yakın tarihli yargı kararlarında da mirasçılar lehine yapıldığı kabul edilen hayat sigortası sözleşmelerinde, mirasçıların sigorta bedeli üzerinde miras hisseleri oranında pay sahibi olacağı zikredilmiştir⁵⁷.

⁵⁶ Nitekim İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu Art. 84.3'te de aynı çözüm benimsenmiştir. Anılan hükümde, mirasçı sıfatına sahip olmayan birden fazla kişinin, payları belirtilmeksizin lehtar olarak atanması durumunda, sigorta bedeli üzerinde eşit oranda hak sahibi olacakları belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Plattner**, Stefan (2015), 'Begünstigungsrecht in der Lebensversicherung' (Hrsg. Stephan Fuhrer, Stephan Weber), HAVE/REAS Schriftenreihe 5, Zürich, Schulthess Verlag, s. 14.

⁵⁷ "... Mahkemece karar gereğince, sözleşmede lehtar olarak belirlenen kanuni varislerin sigortalının kanuni varisleri olduğu sözleşme bedelinin sözleşme hükümleri gereğince murisin mirasçuları arasında eşit olarak paylaşılması gerektiği belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir. ... Ölüm rizikosuna karşı yapılan sigorta-

Ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortası sözleşmesi çerçevesinde sigorta ettirenin iradesine dayanmaksızın TTK m. 1494/2 hükmü gereğince mirasçılarının lehtar olarak belirlenmesi ihtimalinde mirası reddeden veya mirastan vazgeçen mirasçının lehtar sıfatını haiz olup olamayacağı da çözülmesi gereken bir başka sorundur. Daha önce zikredildiği üzere sağlararası bir işlemle lehtar atanması halinde mirasın reddinin veya mirastan vazgeçmenin lehtarın sigorta bedeli hakkı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla beraber TTK m. 1494/2 uyarınca yasal lehtar kuralıyla lehtarın kim olacağının belirlendiği ve kanun gereği lehtar sıfatının mirasçılar olduğu bir durumda mirasın reddi veya mirastan vazgeçmenin lehtar sıfatını nasıl etkileyeceği belirsizdir. Mehz Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda lehtarın sigorta ettiren tarafından belirlenmediği halde, sözleşmeden doğan bedelin sigortalıya intikal edeceği hüküm altına alındığından, sigorta bedelinin sigortalının ölümü ile terekeye dâhil olması ve dolayısıyla mirasçılarının terekeden kaynaklı hak sahibi olması sebebiyle mirası reddetmeleri veya mirastan vazgeçmeleri halinde sigorta sözleşmesinde öngörülen bedelden yararlanma hakkını da kaybedecekleri haklı olarak kabul edilmektedir⁵⁸. Türk hukukunda ise Alman hukukundan farklı olarak kanun koyucu TTK m. 1494/2 hükmünde ölüm ihtimalinde lehtarın belirtilmemesi halinde sigorta ettirenin (daha doğru bir ifade ile sigortalının) mirasçılarının lehtar olacağı

larda lehtar açıkça tayin edilmediğinde sigorta ettirenin mirasçılarını lehine yapıldığı kabul edilmektedir. Dava konusu poliçede, lehtar belirtilmediğinden TTK'nın 1494/2 inci maddesi uyarınca sözleşmenin sigorta ettirenin kanuni mirasçılarını lehine yapıldığının ve kanuni mirasçılarının sigorta tazminatı üzerinde miras hisseleri oranında pay sahibi olacağının kabulü gerekeceğinden davanın esasına girilerek bir karar verilmesi gerekirken davanın reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozma nedeni yapılmıştır. ...". Yargıtay 7. Hukuk Dairesi, T: 22.06.2020, E: 2018/3169, K: 2020/3769 (Legalbank); "... TTK'nın 1494/2 maddesi uyarınca, ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigorta ettirenin mirasçılarını lehine yapıldığı kabul edilmiştir. Nitekim Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 22/06/2020 tarih 2018/3169 Esas 2020/3769 Karar sayılı ilamında ifade edildiği gibi, davaya konu poliçede, lehtar belirtilmediğinden TTK'nın 1494/2 inci maddesi uyarınca sözleşmenin sigorta ettirenin kanuni mirasçılarını lehine yapıldığının ve kanuni mirasçılarının sigorta tazminatı üzerinde miras hisseleri oranında pay sahibi olacağının kabulü gerekeceği, ..., davacıların miras payları oranında hak sahibi olduğu gözetilerek sonuca gidilmesi gerekmektedir. ...". İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 45. Hukuk Dairesi, T: 18.05.2022, E: 2020/972, K: 2022/619 (Lexpera).

⁵⁸ **Schneider**, §160, Rn. 5; **Heiss**, §160, Rn. 16.

hüküm altına alınmış ancak ikinci fıkrada öngörülen ihtimalde mirasın reddinin veya mirastan vazgeçmenin nasıl bir sonuç doğuracağı açıkça düzenleme altına alınmamıştır. Bu sebeple TTK m. 1494/2 hükmünde, TTK m. 1494/1’de olduğu gibi mirasın reddinin veya mirastan vazgeçmenin lehtar sıfatını etkilemeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme olmadığından miras hukukunun ilkelerinden sapmayı gerektirecek bir husus da olmadığı düşünülebilir. Bu halde lehtar sıfatı, sigorta ettirenin iradesi ile değil de yasal lehtar uyarınca mirasçılık sıfatından doğduğundan mirası reddeden veya mirastan vazgeçen mirasçının sigorta sözleşmesinden doğan talep hakkını da haiz olmaya-çığını kabul etmenin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

V. SONUÇ

Hayat sigortası sözleşmelerinde birden fazla lehtarın atandığı, ancak her bir lehtarın sigorta bedeli üzerindeki hak sahipliği oranının belirtilmediği ya da anılan sözleşmelerde herhangi bir lehtarın tayin edilmediği durumlarla sıkça karşılaşılır. Kanun koyucu “*Lehtar atanmasına ilişkin yorum kuralı*” başlıklı TTK m. 1494 hükmü ile anılan sorunları çözüme kavuşturmayı amaçlasa da bu hüküm bazı noktalarda yetersiz kalmıştır.

Nitekim ölüm ihtimaline karşı yapılan hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta ettiren ve sigortalı sıfatının farklı kişilere ait olması halinde sigortalı hayatını kaybettiğinde sigorta ettiren henüz hayatta ise sorunun nasıl çözüleceği noktasında mezkûr hüküm soruna cevap vermemektedir. Kanaatimizce burada sorunun çözümü için hükmün “*ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigortalının mirasçıları lehine ... yapıldığı kabul olunur.*” şeklinde tekrardan kaleme alınması gerekir.

TTK m. 1494 hükmü çerçevesinde çözüme kavuşturulmayı bekleyen bir diğer sorun ise mirasçıların lehtar olarak atandığı ve sigorta bedeli üzerinde miras payları oranında hak sahibi olacaklarının belirlendiği hallerde, mirasçılardan biri veya birkaçı tarafından alınmayan payların, diğer mirasçılara nasıl dağıtılacağı meselesidir. Kanaatimizce burada mirasçılardan biri veya birkaçı tarafından alınmayan paylar, diğer mirasçılara miras payları oranına göre dağıtılmalıdır.

Değinilmesi gereken bir başka sorun, birden fazla kişi farklı paylarla lehtar olarak atanmış ve içlerinden

biri yahut birkaçı payını almak istememişse alınmayan payların diğer lehtarlara nasıl dağıtılacağı hususudur. Bu noktada sigorta ettirenin iradesi dikkate alınmalı, sigorta ettiren, her bir lehtar için belirlenen paydan daha fazlasını almasını istemiyorsa diğer lehtarlara herhangi ek bir pay eklenmemelidir. Alınmayan ek paylara ait istem hakkı ise hakkın sahibine yani sigorta ettirene, onun da ölmesi halinde mirasçılarının ait olmalıdır. Öte yandan sigorta ettiren lehtarların payı konusunda azami bir belirleme saiki gütmüyorsa alınmayan paylar, diğer lehtarların payına eklenmeli ve bu ekleme işlemi sigorta ettirenin başlangıçtaki belirlediği paylaşım oranı dikkate alınarak yapılmalıdır.

Konu ile ilgili olarak öğretilerdeki bir başka tartışma ise TTK m. 1494/1’in ikinci cümlesinde geçen “*alınmayan pay*” ifadesinin kastettiği anlamdır. Kanaatimizce TTK m. 1494/1’in ikinci cümlesinde geçen “*alınmayan pay*” ifadesi dar yorumlanmalı, lehtar tarafından “*alınmayan pay*” kavramını bu ifadenin dışında tutulmalıdır. Aksi halde TTK m. 1495/1 hükmünün uygulanma alanı yalnızca tek bir kişinin lehtar olarak atandığı ve bu lehtarın da sigortacıya karşı istem hakkını kazanamadığı durumlarla sınırlı kalacaktır. Birden fazla lehtar tayini yapılmış ve içlerinden birinin veya birkaçının sigortacıya karşı istem hakkını kazanamadığı ihtimalde TTK m. 1494/1 hükmünün uygulanarak, bu payların diğer lehtarların payına ekleneceğini söylemek ise yasal bir zemine dayanmayan ikili bir uygulamaya sebebiyet verecektir.

Çözüme kavuşturulmayı bekleyen bir başka sorun mirasçıların payları belirtilmeksizin lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde sigorta bedeli üzerinde mirasçıların hangi oranda hak sahibi olacağı mevzudur. Kanaatimizce mirasçıların tamamının payları belirtilmeksizin lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde, mirasçılar sigorta bedeli üzerinde miras payları oranında hak sahibi olmalıdır. Zira mirasçıların lehtar olarak atandığı bir hayat sigortası sözleşmesinde, mirasçıların sigorta bedeli üzerinde yasal miras payları oranı yerine farklı bir oranda pay almaları isteniyorsa bu hususun özel olarak belirtilmesi sigorta ettirenden beklenir. Ayrıca mirası reddeden yahut mirastan vazgeçen kişi, sigorta bedeli üzerinde miras payı oranında hak sahibi olmalıdır. Öte yandan sigorta ettiren mirasçısıyla veya mirasçılarıyla birlikte başka

bir kişiyi ya da kişileri de lehtar olarak tayin etmiş, ancak sigorta bedeli üzerinde hangi oranda hak sahibi olacaklarını belirtmemiş ise kanaatimizce burada eşit bir paylaşım gidilmelidir. Başka bir ihtimal olarak mirasçılarının sayısının ikiden fazla olduğu ve mirasçılarının tamamı olmayacak şekilde en az iki mirasçının lehtar olarak atıldığı hallerde sigorta bedeli üzerindeki paylaşımın lehtar olarak atanan mirasçılar arasında eşit bir paylaşım yapılmalıdır.

Son olarak lehtar tayininin yapılmadığı ölüm ihtimaline karşı yapılmış bir hayat sigortası sözleşmesinde sigorta ettirenin (daha doğru bir ifade ile sigortalının) mirasçılarının sigorta bedeli üzerinde miras hisseleri oranında hak sahibi olacağı kanaatindeyiz. Ancak söz konusu halde mirası reddeden veya mirastan vazgeçen mirasçının sigorta sözleşmesinden doğan talep hakkına sahip olmayacağını da belirtmek isteriz.

KAYNAKÇA

- Antalya, O. Gökhan & Sağlam, İpek** (2019) Miras Hukuku, 4. Baskı, Cilt: III, Seçkin.
- Aydın, Sevgican** (2018) Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, Ankara, Seçkin.
- Ayhan, Rıza & Çağlar, Hayrettin & Özdamar, Mehmet** (2020) Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Bozer, Ali** (1981) Sigorta Hukuku, Ankara, Olgaç.
- Bozkurt, Tamer** (2018) Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, Onikilevha.
- Brambach, Marko** (2020) Nomos Kommentar, Versicherungsvertragsgesetz (Hrs. Rüffer/Halbach/Schimiowski), 4. Baskı, Nomos.
- Can, Mertol** (2018) Türk Özel Sigorta Hukuku, C: I, Ankara, Adalet.
- Dural, Mustafa & Öz, Turgut** (2021) Türk Özel Hukuku Miras Hukuku, 17. Baskı, Cilt: 4, İstanbul, Filiz.
- Eitel, Paul** (2003), 'Lebensversicherungsansprüche und erbrechtliche Ausgleichung' (Hrs. Sibylle Hofer & Heinz Hausheer), ZBJV 139/2003 S. 325, Stämpfli, s. 325-362.
- Eren, Fikret & Yücer Aktürk, İpek** (2019) Türk Miras Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Eriş, Gönen** (2022) Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Ertuğrul, Meryem & Yılmaz, Gülşah** (2019), 'Ölüm Rizikosuna Karşı Yapılan Hayat Sigortasında Lehtar Olan Mirasçının Mirası Reddi Halinde Veraset ve İntikal Vergisi Ödeme Sorunu' TBB Dergisi, S: 145, s. 421-448.
- Günay, M. Barış** (2022) 4. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Heiss, Helmut** (2017) Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz (Hrs. Langheid/Wandt), 2. Baskı, 2017, C.H. BECK.
- Hormuth, Heinrich** (2020) Münchener Anwaltshandbuch Familienrecht, 5. Baskı, C.H. BECK.
- Kanıbelli Adlığ, Özsev, 'Hayat Sigortası': Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu** (Editörler) (2022) Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Kara, Etem** (2020) Sigortalananabilir Menfaat İlkesi, Ankara, Yetkin. (Menfaat İlkesi).
- Kara, Hacı** (2021) Sigorta Hukuku, İstanbul, Onikilevha.
- Kender, Rayegan** (2017) Türkiye Hususi Sigorta Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Onikilevha.
- Orbay Ortaç, Nurdan** (2021), 'Sigortalanan Olaya Kusur ile Sebepiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi' ERÜHFED, S: 2, C: XVI, s. 81-138.
- Öztan, Bilge** (2021) Miras Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Yetkin.
- Plattner, Stefan** (2015), 'Begünstigungsrecht in der Lebensversicherung' (Hrs. Stephan Fuhrer, Stephan Weber), HAVE/REAS Schriftenreihe 5, Zürich, Schulthess Verlag, s. 1-19.
- Sayhan, İsmet** (2011) Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Ankara, Yetkin.
- Serozan, Rona & Engin, Baki İlkey** (2018) Miras Hukuku, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Schneider, Winfried Thomas** (2021), Versicherungsvertragsgesetz: VVG (Hrs. Prölss/Martin), 31. Baskı, C. H. BECK.
- Şenocak, Kemal** (2009) Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigortası, Ankara, Turhan.
- Topaloğlu, Mustafa & Dinç, Mutlu** (Editörler) (2022) Sigorta Davaları, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.
- Topsoy, Fevzi** (2015), 'Başkasının Hayatı Üzerine Yapılan Sigorta Sözleşmelerinde Menfaat' BATİDER, S: 2; C: 31, s. 131-163.
- Ünan, Samim** (2017) Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, C: 3, İstanbul, Onikilevha.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan etmektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi (TFM) hiçbir sorumluluğu kabul etmemektedir. Sorumluluk, çalışmanın yazarlarına aittir.

Katkı Oranı Beyanı: Söz konusu çalışmanın hazırlanması ve yazımı aşamasında yazarların katkı oranı %50'dir.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Yoktur.

Çatışma Beyanı: Yoktur.

Ethics Statement: *The authors declares that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, TFM does not have any responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.*

Contributions Statement: *Authors have contributed 50%-50% into preparing and writing this study.*

Statement for Support and Appreciation If Any: *None.*

Statement for Conflict of Interest: *None.*